Michel Foucault: Mâini trândave. Temperament magnific

Viorella MANOLACHE

Institutul de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale „Ion I. C. Brătianu" al Academiei Române
Academia Oamenilor de Știință din România
Institute of Political Sciences and International Relations "Ion I. C. Brătianu", Romanian Academy
Academy of Romanian Scientists
Personal e-mail:: vio_s13@yahoo.com; viorella.manolache@ispri.ro

Michel Foucault: Idle Hands. Magnificent Temperament

The present study strengthens the spotlight of the "unfortunate fate of the normalization word" given by Foucault himself, the shadow of normalization – the impression left, from Roger Scruton`s perspective, by the later works of the philosopher and the rhizomic penumbra attributed to him by Bernadette Baker. From a dual perspective, that of portraying the named philosopher, the study will approach the philosophical temperament, via Peter Sloterdijk, with punctual-pointed equalization Michel Foucault - Dionysus the archivist, and a second approach, tributary to Roger Scruton, that of criticizing Foucault`s intellectual appeal. Both converge, however, towards normalizing Foucault, by resorting to the "distribution of normality", which actually answers the interogation: was or was not Foucault a philosopher?

Keywords: Michel Foucault, Philosophical Temperament, Intellectual Appeal, Idle Hands, Peter Sloterdijk, Roger Scruton.

*Prezentul studiu abordează una dintre temele de cercetare prevăzute în cadrul proiectului nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiență, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare) al Academiei Oamenilor de Știință din România (AOȘR, București).

Peter Sloterdijk: temperamentul filosofic al lui Michel Foucault

În recunoașterea și în propunerea lui Michel Foucault ca *punct* (temperamental-filosofic) *terminus*, Peter Sloterdijk[1] ia în considerare constatarea potrivit căreia istoria filosofiei occidentale (per ansamblu) conține/deține forma şi fondul „unei lungi serii de note de subsol"/de trimiteri la Platon (prim temperament care deschide op-ul sloterdijk-ian), cu tot ceea ce presupune succesiunea excepțiilor şi a curentelor contrare, ca și livrarea soluțiilor alternative de evadare din platonic sau de depășire a închistării fixiste și aride a proiectului științelor metafizice.

Recunoscând prin *establishment*-ul acelei *bürgerliche Gesellschaft* de secol al XVIII-lea, *starter*-ul preschimbărilor menționate, valurile revoluției gândirii se cer reamplasate în fluxul și refluxul unei *Realphilosophie* receptate (în secolul al XX-lea) drept radicalizare a „gândirii din afară"/a-centrice, printr-o reîntemeiere ghidată de inversia operată de Nietzsche sau de reorientarea heideggeriană. Doar pe *fundalul acestor practici intelectuale,* provocarea postmetafizică poate

articula şi direcţiona, potrivit lui Sloterdijk, răspunsuri adecvate şi proiecte incisive; şi tocmai în acest context poate fi reperată diferenţa specifică „marca Foucault", caracterizată prin „voinţă şi radicalitate magnifică". Sloterdijk afirmă că Foucault este filosoful care renunţă la notele de subsol, dedicate lui Platon, pledând pentru un clasicism alternativ, filtrat de un intelect combustiv şi de un potenţial maniacal supralicitat[2].

Foucault continuă demersul nietzschean care direcţionează pasiunile cvasi-platonice înspre constituirea de anti-exerciţii spirituale (*tot platonice* s.n.), acceptând prin Nietzsche, Blanchot şi Bataille plăcile turnant-filosofice care individualizează o epocă şi, deopotrivă, asigură garanţiile unei sensibilităţi predispuse la dizolvarea limitelor şi la acuitatea analizei. Mai mult decât „produs" al procesului dizolvării poetice a metafizicii în suprarealism, drept formulă determinantă pentru iniţierea tinerilor filosofi, pentru Foucault, decisive rămân structuralismul şi transformarea post-metafizică a filosofiei, ambele perspective capabile a genera fenomenul caracteristic operei sale şi care va defini *evenimentul* foucaultian[3].

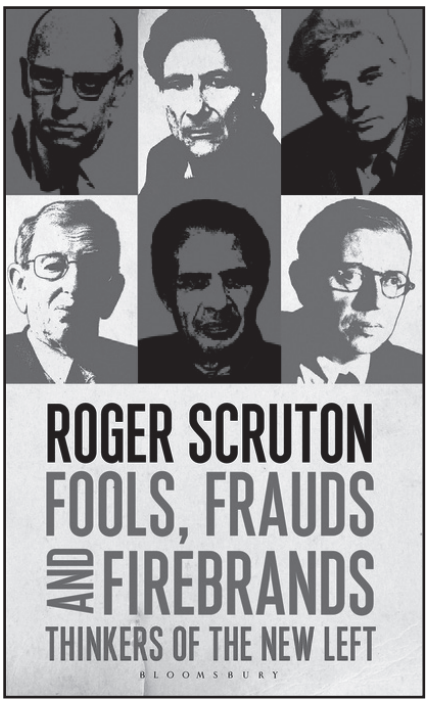
Subversiunea cunoaşterii filosofice reprezintă rezultatul detaşării de problemele „filosofiei oficiale" şi revenirea fermă la *lucruri/arhive/instrumente* specifice: *tânărul Foucault* împrumută semnalmentele psihologului şi ale criticului literar; *Foucault de mijloc şi cel târziu* repotenţează vocaţia de istoric social şi de sexolog. Dar, mai mult decât atât, Foucault oferă imaginea unui *Dionysos arhivar,* conservând, însă, un simţ absolut filosofic, cu toate că, din perspectiva lui Sloterdijk, opera sa nu trebuie lecturată prin prisma plus-valorii complementare problemelor fundamentale ale filosofiei (în sensul evitării, depăşirii şi substituirii angajamentelor gândirii prin elasticizarea acestora dincolo de jocurile rigide ale substanţei, ale subiectului şi obiectului)[4].

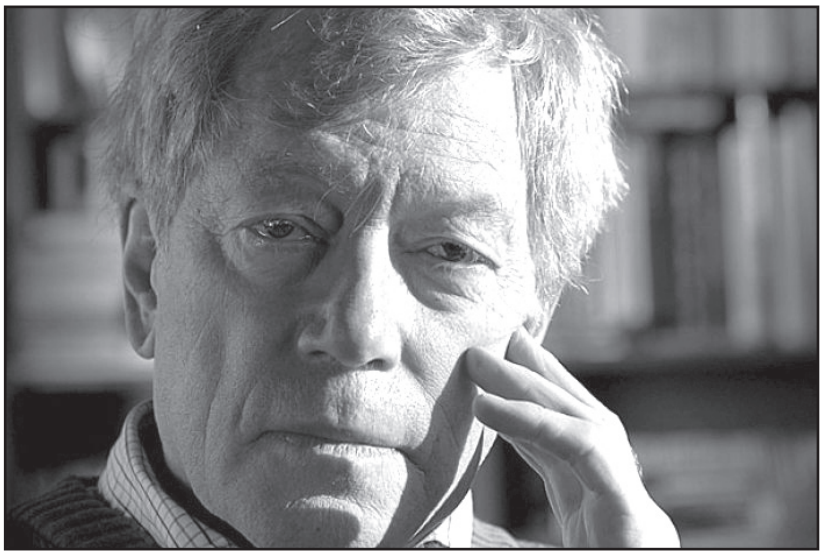
Temperamental (în sensul supralicitării formulei psihodinamice a unei *bioi paralleloi*), Sloterdijk îl consideră pe Foucault marcat de inflexiuni wittgenstein-iene, şi, implicit, continuator al acestuia în tentativa de a etala faptul că ştiinţa sau disciplinele epistemice nu sunt altceva decât jocuri de limbaj structurate complex, drept discursuri sau practici discursive. Aşa cum Wittgenstein s-a distanţat definitiv de prejudecăţile cognitiviste în limbaj, constată Sloterdijk, în aceeaşi măsură, Foucault s-a delimitat de preconcepţiile epistemice din teoria ştiinţei, arondându-se temperamental (sfârşitul anilor `50 - jumătatea anilor `70) unui *wittgensteinism intesificat, via Heidegger*[5]. Proximitatea sesizată între forma/structura clarificatoare, de sorginte wittgensteiniană, şi exerciţiul filosofic foucaultian este imposibil de eludat, aşa cum analogiile jocuri de limbaj – jocuri de adevăr rămân mărci filosofice inconfundabile ale ambilor gânditori. Dar Sloterdijk admite că deosebirea esenţială survine în opţiunea diferit-temperamentală exprimată de cei doi filosofi: fie retragerea în liniştea muntelui, ca act contemplativ, fie forarea zgomotoasă a adâncimilor spre a dezveli însăşi fizica/faldurile arhivei.

Maliţios şi temperamental[6], Foucault este *entertainer*-ul intenţiilor ontologice, a cărui filosofie se complineşte prin cercetarea fundamentală orientată înspre *filosofia evenimentelor*, asimilate (subtil-ironic) *arheologiei*. Epistemologul şi arheologul, politicianul şi eticianul sunt dublaţi de *provocatorul* Foucault, cel care valorizând teoria libertăţii, regândeşte ca text prim (*nota de subsol devine corpus esenţial al textului* – s.n.) nucleul întregii filosofii[7].

Roger Scruton: în contra *appeal-ului intelectual* al lui Michel Foucault

Roger Scruton anunţa prin/în *Prefaţa* op-ului *Cultura modernă pe înţelesul oamenilor inteligenţi*[8], „critica inteligibilă" (chiar şi pentru oamenii inteligenţi, dar dezinteresaţi de opera filosofilor numiţi – *sic*!) a două figuri culturale de prim rang – Michel Foucault şi Jacques Derrida[9]. Scruton asimilează momentul 1968 unui *annus mirabilis*, bornă a *evenimentului* de fixare a rolului intelectualilor în lumea postmodernă, nod temporal de direcţionare înspre epoca ulterioară de glorie a filosofilor apţi a aprecia corect clipa şi a (se) (r)acorda la însemnele *Zeitgeist*-ului. Scruton îl individualizează pe Foucault, „născut în vremea baby-boom-ului şi crescut în timpul Războiului Rece, dar deprivat de experienţa pericolului"[10]. Dacă Sloterdijk este interesat de o dublă formulă – ierarhizarea şi solicitările imprimate de raportul *primul* – *ultimul*, de bornele temperamental-filosofice, Scruton mizează





Sursă foto: http://www.catholicherald.co.uk/issues/october-9th-2015-2/roger-scruton-my-tribal-religion/

pe *temporalitatea esențială* (anul 1968), pretext de a revedea *de aici* și de a preciza, pornind *de la momentul anunțat,* sensul și direcția unei critici particularizante.

Niciun filosof, parte a *inteligheției* portretizate de Scruton, nu dispune, după părerea acestuia, de un mai mare interes și de o faimă/recunoaștere intelectuală și spirituală ca Michel Foucault, a cărui filosofie „este concepută ca un asalt asupra puterii și ca o dovadă că puterea este monopolizată de burghezie", prin redefinirea și adaptarea criticii marxiste cu scopul de a „o pune în slujba copiilor burgheziei în timp ce își înălțau baricadele de jucărie"[11]. Trăsătura pe care Sloterdijk o apreciază prin recursul la dimensiunea filosofic-temperamentală, Roger Scruton o atribuie studierii insuficiente (tocmai) a alternativelor oferite culturii burgheze, reduse la ura prezentului și la credința oarbă dedusă din distrugerea *establishment*-ului numit. Libertatea, în accepția lui Foucault, este una ireală, fantezistă, neserioasă (conflictuală, în raport cu alegerea morală, serioasă), de substituire a compromisului istoric cu/prin eliberarea absolută, de deducere-din-orice a temei generale a dominării, de condamnare stigmatizatoare a universului social și de valorizare a „ereziei dominării"[12].

Foucault sedimentează, în opinia lui Scruton, capilaritatea puterii în constructul unui fond misterios, cu instrumentele unui „lirism liberat de urmărirea vreunui țel", în spiritul generației `68, de nerezonare (în manieră eronantă) la existența și forța „puterilor care oferă țeluri și le limitează", care nu înrobesc, ci „împlinesc o parte de libertate umană". Scruton subsumează cultura repudierii, a pop-ului și kitsch-ului, tentativei de a „trăi fără rituri de trecere": „intelectualul foucauldian nu urăște nimic mai mult decât familia burgheză – instituția reproducerii sociale implicând o renunțare de bunăvoie în fața loialităților ce te leagă pe viață și te leagă cel mai mult atunci când încerci să scapi de ele. Numai riturile de trecere sacre pot sprijini astfel de instituții, iar vechea cultură comună, întemeind și hrănind aceste rituri, a așezat puterea socială deasupra îndărătniciei individuale" [13]. Din perspectiva magister-ului/etalonului generației, Foucault ar propune „studentului o lume lipsită de momentele sacre și sacrificiale, unde nu se mai face efortul reproducerii sociale"[14].

Critica scruton-iană se cere la rându-i contextualizată; Mark Dooley[15] insistă asupra opțiunii lui Scruton – de/ca parte implicată direct în evenimentele studențești pariziene și, implicit, angrenat *generației `68* – de rejectare (cu-orice-preț) a ideilor foucault-iene și de acceptare a viziunilor gaulle-iene, rezonând la preceptele burke-iene, de conservare și de apărare a „lucrurilor spirituale" pe care Foucault și adepții acestuia le repudiau/disprețiau[16]. De aici, preferința lui Scruton pentru „nucleul romantic al conservatorismului", și admirația pentru seria „eroilor intelectuali" – Burke, Hegel, Coleridge, Ruskin, Dostoievski sau T.S. Eliot – al căror fundal (*temperamental*) va impregna tonul criticii scruton-iene și îl va livra ca filosof-portavoce al celor epuizați de repudieri și respingeri, de formele și formulele nihilismului[17].

La rându-i considerat abuziv și paranoid, stigmatizat[18], adept al unor mișcări tactice explicit-intelectuale, menite a deconspira pozițiile/poziționările opozanților (de creare a unui simulacru de dreapta, de delegitimare a punctelor de vedere, de indicare a alternativelor vagi și a *Novlimbii*)[19], Scruton este apreciat doar pentru modalitatea de a localiza noduri punctual-esențiale în textura ideatică a filosofilor pe

care îi critică[20].

În *Fools, Frauds and Firebrands. Thinkers of the New Left*[21], Roger Scruton introduce în capitolul „Liberation in France: Sartre and Foucault" profilul clar conturat al unui Foucault gânditor-etalon al Noii Stângi, dar ale cărui poziții politice oscilante pot fi subsumate imperativului de a refuza orice comandament/marcă de convenienţă politică.

Continuator al agendei sartriene (însă de pe poziții ostile, adoptând o atitudine critică la adresa comunismului), cu instrumente ambițioase-de forță, de demascare a burgheziei şi de expunere a formelor de dominație ca marcă a societății civile, fluența intelectuală şi imaginativă a lui Foucault generează teorii, concepte şi puncte de vedere dublate de o poetică sintetizatoare, delimitată de gândirea în bloc a stângii, ca adaptare/adoptare flamboiantă a unei viziuni superioare ca/de energie intelectuală. Toate acestea, aşa cum observă Scruton, sunt parte a *appeal*-ului *intelectual* al lui Foucault, a cărui filosofie este subsumată întrebării esențiale *'D'où parles-tu?'* – chestionare căreia i se oferă răspuns chiar dacă filosoful se menține în sfera abținerii, a reticenței, refuzând transmiterea de prescripții practice.

Redusă la inițiativa/intenția de demascare a structurilor secrete proprii puterii, opera foucaultiană solicită a fi reconsiderată, în manieră scrutoniană, prin însăşi uzul şi abuzul terminologic pe care îl utilizează – *arheologia* şi *adevărul* reprezintă curelele de transmisie conceptuale care lasă neclarificat, pe de o parte, sensul deturnării cunoaşterii într-o altă/nouă experiență şi, pe de altă parte, soluția catalogării adevărului discursului: „adevărul" lui Foucault nu există independent de conştiința cu privire la acesta, fiind creat şi recreat prin însuşi procesul de cunoaştere, concluzionează Scruton.

Dincolo de structurile *originale* şi *tulburătoare* propuse în *Les mots et les choses*, de afirmare a unei metafizici idealiste (*Histoire de la folie à l'âge classique*), de extindere conceptuală (*Naissance de la clinique: une archéologie du regard médical*) sau de problematizare (*History of Sexuality*), aparatul/ sistemul critic aplicat de Scruton etalează: argumentația logică generalizantă; lipsa liniilor terminologic-ferme de demarcație conceptuală; precipitarea în operarea cu termenii cauzalității obişnuite a explicațiilor; absența răspunsurilor referitoare la metodele care justifică observațiile şi a unei ordonări racordate refuzului de a fi „normal", prin cultivarea unui „dispreț virtuos"; predispoziția pentru analize isterizate sau exuberant ficționale. Dar, mai mult decât atât, Scruton constată că abordarea foucault-iană rămâne tributară ghidului mitopoetic al istoriei moderne, aşa cum rezidă acesta în *Manifestul comunisului,* de operare cu clasificarea convenabilă *clasic – burghez*, ecuație culpabilă de simplificare a datelor istorice, dar tributară unei retorici calculate. Ceea ce se impune, insistă Scruton, este tocmai nevoia extragerii mecanismului de funcționare al puterii din strânsorile unui relativism facil, adesea expus de Foucault în/prin note grave-serioase, dar mai întotdeauna experimental-experimentate.

A-l normaliza (filosofic) sau nu pe Foucault: aceasta este întrebarea

Actul de normalizare a lui Michel Foucault impune necesitatea de a fi lecturat prin filtrul a trei coordonate interrelaționante: *spotlight*-ul „sorții neplăcute a cuvântului normalizare" corelate conjugării sale „eu normalizez, tu normalizezi", deferite de însuşi Foucault[22]; *umbra* de normalizare – impresia pe care o lasă, în accepția lui Scruton[23], lucrările târzii ale filosofului, şi *penumbra* rizomatică pe care i-o atribuie Bernadette Baker[24].

În accepția lui Michel Foucault, legea se referă la normă, rolul şi funcția acesteia fiind de decodificare, de operare cu actul codificant, de fapt, de dezvoltare a tehnicilor de normalizare. Dacă disciplina normalizează, normalizarea disciplinară constă în abilitatea de a stabili un model optimal, construit în raport cu rezultatul vizat. Operația normalizării constă în conformarea la model: normal este „tocmai ceea ce este capabil de a se conforma acestei norme, iar anormalul ceea ce nu este capabil de aceasta". Dacă norma reprezintă elementul fundamental şi prim al normalizării disciplinare, caracterul său prescriptiv determină normalul şi anormalul, tehnicile disciplinare fiind mai degrabă o normare decât o normalizare (cuvânt barbar pentru care Foucault se scuză şi pe care îl utilizează doar pentru a sublinia caracterul prim şi fundamental al normei)[25].

Doar cu apel la morbiditate/mortalitate normală (cauzată de vârsatul de vânt, aşa cum apare în statisticile secolului al XVIII-lea) se poate opera, potrivit lui Foucault, „dislocarea diferitelor normalități între ele". Astfel se fundamentează un sistem opus al disciplinelor, de reperare a normalului şi a anormalului, a curbelor de normalitate, operația de normalizare constând în relația distribuțiilor de normalitate unele cu celelalte. Prin urmare, „norma este un joc în interiorul normalităților diferențiale. Normalul este prim şi norma este cea care se deduce din el sau, plecând de la studiul normalităților, se fixează norma şi ea îşi joacă rolul său de operator. Aşadar, aş spune că nu mai este vorba de o normare, ci mai degrabă, în sens strict, de o normalizare"[26].

Scrutonian, factorul operator al *normalizării* s-ar regăsi tocmai în stângismul beligerant al lui Foucault, mai mult decât produs al unei critici a realității, în sine o apărare împotriva acesteia, refuz de a recunoaşte că, dincolo de toate defectele, „tot ceea ce avem este normalul".

Arondate studiilor educaționale, uzurile şi

abuzurile lui Foucault sunt supuse de Bernadette Baker unei triple fațetări esențializate: un *prim Foucault problematizant* (artizan al proiectelor istoricizant-filosofante operate relativizant); un *Foucault de ordin doi*, *sociolog*, preocupat de denaturalizare şi de diversitate şi un *al treilea Foucault – administrativ* – interesat de proiecte de reconstrucție critică. Toate cele trei interpretări converg înspre *vivificare*, *disciplinarizare* și *agnosticism*, aspecte susținute de alte trei reflexe directoare, via Francis Schrag[27] – Lynn Fendler[28] – James D. Marshall[29], toate echivalate de Baker unei orientări rizomatic-productive[30], de recunoaştere şi de problematizare a dualismelor/perechilor de termeni care facilitează producerea alterităților în/din jurul normelor.

Actul de normalizare a lui Foucault implică, aşadar, orientarea rizomatică focalizată asupra conectivității și a heterogenității, a multiplicității și a fracturilor, care valorizează atributele recombinatorii ale domeniului educațional, menit a pondera excesele dihotomice numite, prin etalarea unui *Foucault autentic*, astfel portretizat tocmai prin strategiile de corelare ale direcțiilor raportului *normalizare-abatere-eradicare*.

A fost sau nu a fost Foucault filosof?
„Şi ... şi" – „nici...nici"...

„Distribuția de normalitate" este utilizată de Lynn Fendler[31] pentru a răspunde interogației retorice – *a fost sau nu a fost Foucault filosof?*– întregul său demers fiind destinat repunctării temperamentului acestuia de gânditor provocator şi problematizant, ale cărui calități creative și poetice converg înspre modalitatea specifică de a face filosofie, la modul profund, erudit şi riguros. Michel Foucault este filosof tocmai în măsura în care *normalizează* (s.n.), limitează şi ordonează disciplinar etapele căutării adevărului[32].

Abordarea inedită actualizează teoria lui Peter Sloterdijk care clarifica semnificația exprimată, deopotrivă, prin *temperament filosofic,* dar şi prin *filosof temperamental*. Integrat răspunsurilor instigate şi conservate de provocările postmetafizice, Foucault aprobă diferența specific-radicală, pentru a declanșa în substanța reflexelor aparținând unui „clasicism alternativ", reperele unui „business de examinare filosofică". Dotat cu un intelect combustiv, dispunând de un alertant potențial maniacal, Foucault poate fi decretat indubitabil „eminent filosof", la distanță de ipostaza de „fiu pierdut al filosofiei transcendentale" sau de „artizan glamuros al ficțiunilor istorice".

Comentariul capitolului dedicat de Lucian Popescu[33] *metodei utilizate de Foucault în scrierea cărților sale*, imprimă cu sens, pe de o parte, unghiul filtrant propus în game diferite atât de Sloterdijk, cât şi de Scruton, iar, pe de altă parte, amplifică testele cu privire la statutul de filosof al lui Michel Foucault, poziție/postură pe care deşi o afirmă, o slăbeşte cu argumente de interval. Capitolul numit se deschide cu imaginea *mâinilor active* ale lui Foucault, atribuită *şi lui* Picasso *şi lui* Dali *şi lui* Georges de la Tour, considerând că Foucault adoptă, fără rezerve, maniera filosofică de a scrie, că recurge la un abuz de filosofie, în sensul în care filosofia reprezintă pentru gânditorul francez atât „politica scrierii cu şi despre istorie", cât şi practica social-instituțională sau acțiunea critică a gândirii asupra ei înseşi[34].

Fără a preciza dubla perspectivă Sloterdijk & Scruton, Lucian Popescu evaluează temperamentul foucaultian, pe care îl consideră tributar unei dispoziții particulare de originalitate şi de amprentare cu note personale, de scris (*cu ambele mâini*) pentru sine, unei capacități de „gândire a cunoaşterii din trecut", şi unei abilități creative de operare cu răspunsuri la propriile întrebări, dar şi ale altora, toate însumate unui fond discontinuu de cunoaştere clar-obscură[35]. Dincolo, însă, de abuzul filosofic explicat, „țesătura scriiturii foucauldiene nu este atât de dificilă precum pare la o primă vedere" (să fi obosit mâinile lui Foucault, a căror dexteritate trimitea la Picasso-Dali-la Tour? *sic!*), *expusă* – problematică, deschisă şi vizibilă –, corespunzătoare exercițiilor de vizibilitate şi secvențelor imediate, în defavoarea valorizării metodelor prestabilite. Decizia care părea a indica o despărțire de politica şi de filosofia notelor de subsol ale filosofiei este contracarată de „zona obscură din care provin unele dintre observațiile sale", amprentată tocmai de „prezența altor gânditori, a ideilor acestora în gândirea lui Foucault".

În acord cu Hayden White, Lucian Popescu acceptă ideea că între Foucault–Barthes–Derrida „nu prea există legături de sens", că titulatura de filosof structuralist acordată primului este o nouă etichetă printre altele şi susține că, spre exemplu, există mai multe asemănări structurale Foucault–Voegelin decât Foucault-Sartre. Astfel, maniera scrutoniană de a-l include pe Foucault în dublet (*aici* Derrida şi Sartre) pentru a-l plasa în seria *oamenilor inteligenți, dar dezinteresați de opera filosofilor discutați*, se precipită în defavoarea clarificării, autolivrând un *temperament critic activat* şi o *dexteritate arhicunoscută a mâinilor*, ambele parte a *distribuției* – în proporții diferite – *de normalitate* a filosofului.

Note:

1. Peter Sloterdijk, *Philosophical Temperaments: from Plato to Foucault*, Columbia University Press, 2013, pp. 95-100.
2. *Ibidem*, p. 97.
3. *Ibidem*, p. 98.
4. Jean-Pierre Couture (*Sloterdijk*, Polity Press, 2016)

insista asupra ierarhizării lui Foucault în op-ul *You must change your life*, recunoscându-l drept cel mai citat autor după Nietzsche şi plasat înaintea lui Heidegger. Sloterdijk se distanțează de *Foucault de mijloc*, neraliindu-se exagerărilor cu privire la procesul disciplinar şi rezonează cu *Foucault de tinerețe* şi cel *târziu*, căruia îi identifică statutul de filosof cu o „verticalitate tragică".

5. Peter Sloterdijk, *You Must Change Your Life. On Anthropotechnics,* Polity Press, Cambridge, 2013, p. 148.
6. Peter Sloterdijk, *Philosophical Temperaments: from Plato to Foucault*, Columbia University Press, 2013, p. 99.
7. *Ibidem*, p. 100.
8. Roger Scruton, *Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2011.
9. Prefața anunță critica precizată drept parte integrantă/ directoare a capitolelor 6 și 7. Aceasta va face, însă, obiectul capitolelor 10 – *Mâini trândave* (cu referire la Foucault) – şi 11 – *Lucrarea diavolului* (cu trimitere la Derrida).
10. *Ibidem*, p. 159.
11. *Ibidem*, p. 160.
12. *Ibidem*, pp. 164-165.
13. *Ibidem*, p. 170.
14. *Ibidem*.
15. Mark Dooley (ed.), *The Roger Scruton Reader*, Continuum, 2009.
16. *Ibidem*, p. xiii.
17. *Ibidem*, p. xii.
18. Steven Poole, „Fools, Frauds and Firebrands by Roger Scruton review – a demolition of socialist intellectuals", in *The Guardian,* https://www.theguardian.com/books/2015/dec/10/fools-frauds-and-firebrands-thinkers-of-the-new-left-roger-scuton-review.
19. Arnold Kling, „Why You Can't Argue with the New Left", in *Library Economics Liberty*, 7 March 2016.
20. A se vedea, în acest sens, Laetitia Strauch-Bonart, „From Jargon to Incantation", in *Standpoint,* November 2015. În ceea ce îl privește pe Foucault, Scruton îi recunoaşte valoarea operelor, în special a *Istoriei Sexualității*.
21. Roger Scruton, *Fools, Frauds and Firebrands. Thinkers of the New Left*, Bloomsbury, 2015.
22. Michel Foucault, *Securitate, teritoriu, populație*, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2009.
23. Roger Scruton, *Fools, Frauds and Firebrands. Thinkers of the New Left*, Bloomsbury, 2015.
24. Bernadette Baker, „Normalizing Foucault? A Rhizomatic Approach to Plateaus in Anglophone Educational Research", in *Foucault Studies*, No 4, Feb 2007, pp. 78-119.
25. Michel Foucault, *op.cit.,* pp. 54-55.
26. *Ibidem*, pp. 60-61.
27. Francis Schrag, „Why Foucault Now?", in *Journal of Curriculum Studies,* nr. 31, 1999, pp. 375-83.
28. Lynn Fendler, *Foucault May Not Be Useful*, American Educational Research Association Annual Conference, Foucault and Education Special Interest Group, Montreal, 2005.
29. James D. Marshall, „Michel Foucault: Marxism, Liberation, and Freedom", in *Dangerous Coagulations?,* coord. Bernadette Baker, Katharina M. Heyning, Peter Lang, 2004.
30. „Jocul textual", via Deleuze şi Guattari, ghidează întreg demersul baker-ian numit.
31. Lynn Fendler, *Michel Foucault*, Bloomsbury Academic, 2010.
32. *Ibidem*, p. 7.
33. Lucian Popescu, *Foucault, cunoaşterea şi istoria*, Editura Institutul European, Iaşi, 2011.
34. *Ibidem*, pp. 22-23.
35. *Ibidem*, p. 24.

Bibliography:

Baker, Bernadette, „Normalizing Foucault? A Rhizomatic Approach to Plateaus in Anglophone Educational Research", in *Foucault Studies*, nr. 4, februarie 2007, pp. 78-119;

Dooley, Mark (ed.), *The Roger Scruton Reader*, Continuum, 2009;

Fendler, Lynn, *Michel Foucault,* Bloomsbury Academic, 2010;

Foucault, Michel, *Securitate, teritoriu, populație / Security, Territory, Population*, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2009;

Kling, Arnold, „Why You Can't Argue with the New Left", in *Library Economics Liberty*, 7 martie 2016;

Poole, Steven, „Fools, Frauds and Firebrands by Roger Scruton review – a demolition of socialist intellectuals", in *The Guardian,* https://www.theguardian.com/books/2015/dec/10/fools-frauds-and-firebrands-thinkers-of-the-new-left-roger-scuton-review;

Popescu, Lucian, *Foucault, cunoașterea și istoria / Foucault, Knowledge and History*, Editura Institutul European, Iași, 2011;

Schrag, Francis, „Why Foucault Now?", in *Journal of Curriculum Studies,* nr. 31, 1999, pp. 375-383;

Scruton, Roger, *Fools, Frauds and Firebrands. Thinkers of the New Left*, Bloomsbury, 2015;

Scruton, Roger, *Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți / An Intelligent Person's Guide to Modern Culture,* Editura Humanitas, București, 2011;

Sloterdijk, Peter, *Philosophical Temperaments: from Plato to Foucault*, Columbia University Press, 2013;

Sloterdijk, Peter, *You Must Change Your Life. On Anthropotechnics*, Polity Press, Cambridge, 2013;

Strauch-Bonart, Laetitia, „From Jargon to Incantation", in *Standpoint,* noiembrie 2015.